

Suðrafrika undir nýggjum trýsti

— Namibia skal vera frítt —

ST-felagsskapurinn er misnægður við Suðrafrika

Eftir Jørgen Larsen, ST-tíðindastovan

Seinast í apríl kemur Suðrafrika at verða fyrri nýggjum alheimstrýsti fyrri at geva Namibia sjálvstöðu. Á einum ST-fundi í París skulu umboð fyrri ríkisstýri um allan heim, Namibia-ráð ST og frælsisræslan SWAPO viðgera stöðuna just nu, aftaná at tað bjartskygni, ið ráddi á sumri 1982, nú er umbytt við asannan av, at hetta hövudsamál hjá ST als ikki hevur nakra loysn í hand.

Leingi hevur veird ætlanin, at ein nýggjur alheimsfundur skuldi verða hildin «at stuðla stremban Namibiu at viana sjálvstöðu», sum sagt verður. Avgerðin um at boða til fundar nú er tikin av aðalfundinum út frá tí veruleika, at Suðrafrika hevur sett nýggjar treytir fyrri at seta í verk sjálvstýrisætlan Sameindu Tjóða fyrri Namibia.

Ein nýggjur táttur í suðrafrikansku krøvunum er, at herfólkið av Cuba, ið leingi hevur verið í Afrika-landinum Angola, verður tikið aftur. Í einum av kunngerðum sínum um Namibia-spurningin í desember í fjør koldómdu aðalfundurin, at Suðrafrika hevði tikið henda spurningin við í samráðingunum. Hetta hevði einki við málið at ger-a og spurningurin um afturtøku av cubanska herfólkinum var eitt innanríkis-mál hjá sjálvstöðuga lima-landinum Angola.

Leiklutur ST

Undir umrøðuna í fjør heyst á aðalfundinum kom sjónskt fram, at teir vóru misnægdir við, at samráðingarnar um framtið Namibiu og sjálvstöðu tess av nýggjum vóru tarnaðar. So seint sum í september hevði aðalskrivari Sameindu Tjóða, Javier Pérez de Cuéllar, í árshfrágreiðing síni um arbeiði heimfelagsskapsins skrivað, at tað «vóru viss tekin» um, at ein loysn fyrri Namibia kundi gerast møguleg «aftaná mong bakkast». Hetta var m.a. grundað á, at tey fimm vesturland aftanfyrri ST-ætlanini um sjálvstöðu fyrri Namibiu — Canada, Frakland, Vesturtýskland, Ongland og USA — í brævi til aðalskrivarar miðskeiðis í juli høvdu sagt frá framstígum í sam-

ráðingunum bæði við SWAPO og Suðrafrika.

Hesar samráðingar snúðu seg einahelst um trygdir fyrri, at ST-stovnurin var ópartiskur undir sjálvstýrisviðgerðini, um stöðuna og samansetingina av ætlaða Namibia-líðnum UNTAG (United Nations Transition Assistance Group), um veljingarhættin við atkvøðugreiðsluna um umboðsmenn til eitt komandi, grundlogargevandi ting og um grundleggjandi ríkisrættarlig prinsipp at tryggja rættindini hjá øllum folkabólkunum.

Leiklutur ST meðan stovnanin av sjálvstöðu Namibiu fór fram varð longu í 1978 fastsettur í avgerð trygdarráðsins 435, ið góðtekur eitt uppskot, sett fram av nevndu vesturlondum, til at loysa spurningarnar í samband við framtíðina hjá Namibiu — og síðani tá hava vesturlond virkað sum samráðingarbólkur at fáa ætlanina igjøgnum.

Hövuðstættirnar eru, at 1) vagnahvild skal verða sett í verk, 2) at stigvist skulu suðrafrikansku herliðini takast aftur og 3) at hildin verða fri val undir ST-efirliti. UNTAG skal eftir ætlanini verða sett saman av bæði hernaðar- og sivilfólki, tilsamans umleið 10.000 mans við tí í hyggju at ansa eftir bæði vagnahvildini og valinum.

Álop á USA

Úr mongum ættum varð undir orðaskiftinum á aðalfundinum hildið jánk-asligt, at tað hevði eydnast stjórni í Pretoria at dráa við at fremja ST-ætlanina við at sambært sjálvstöðu Namibiu við hjáveru cubansku hermanna í Angola. Umboðsmaðurin hjá SWAPO, Peter Muesh-hange, gjørdi hvast álop á USA fyrri at bera ábyrgðina av hesi manganongd. Hann visti til Tripoli-samtýktina frá november 1982, har 31 ríkisleiðarar og forsetisráðharrar í Afrika koldómdu stjórni-irnar í USA og Suðrafrika fyrri at hava vunnid hesi mál saman.

Eisini t.d. úr Norður-londum komu atfinningar-samar viðmerkingar. Tá verandi svenski sendiharr-

in, núverandi verjumála-ráðharrin Anders Thunborg helt tað «vera ógvuliga hættisligt», at Pretoria hevði fingið stuðul í kravinum um, at cubanska herfólkið í Angola skuldi verða tikið aftur sum ein fyrirtreyt fyrri, at ST-ætlanin kundi verða framd. Hann visti á, at vesturlenska samskipanarbólkurin átti nog mikið av valdi, men at hetta vald ikki varð vordið nýtt. Hann mælti til at nýta atsóknar (sanktions) vapnið móti Suðrafrika og harmaðist um, at «ein limur av bólkinum» (lesið: USA) «klart hevði sagt frá, at nýtsla av slíkum tiltøkum ikki kundi verða framd».

Fyri vesturlandabólkin viðgekk Luc de la Barre de Nanteuil (Frakland), at framvegis vóru óloystir spurningar. Men ein varandi loysn kundi einans faast tilvega við samráðingum, helt hann.

Trýstatgerðir

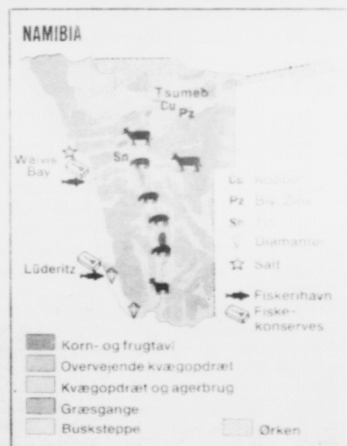
Spurningurin um trýstatgerðir kemur úttan íva at taka seg upp á fundinum í París. Tilíkar atgerðir mugu kortini fyrst verða samtýktar av trygdarráðnum, og einki bendir á, at uppskot tann vegin kann verða fram. Seinast, ið búskaparligar og politiskar atgerðir vóru til viðgerðar í ráðnum, í apríl 1981, varð ein avgerð forðað — veto — av vesturlondum.

Á dagsskránni fyrri fundin er — umframt ein vanlig metan av stöðuni — øktur «samhugur við og hjálpi til fólkið í Namibiu í bardaga tess fyrri sjálv-ræði og tjóðskaparligt sjálvstýri í einum sameindum Namibia undir leiðslu SWAPOs, ið er einasta og veruliga umboðið». Harumframt stuðul til afrikansku londini í fremstu røð og atgerðir til skjóta fremjan av ST-ætlanini. Avgerðirnar á fundinum koma at verða viðmæli til aðalfundin.

Í eini metan av verandi, politisku stöðuni kemur umframt spurningurin um cubansku herliðini (sum hava verið í Angola síðani 1975 og ikki eru umrødd í samtýktini 435) eisini aðrir aktuellar spurningar at verða viðgjørdir, m.a. val-skipanin, royndin hjá

Namibia. Centrum í Windhoek. Namibias hövuðstáð, der ligger 1.700 m o.h. Windhoek er markert for Namibias betydelige produktion af persianer.

Suðrafrika at loysa havnabyin Walvis Bay úr hinum partinum av Namibia og royndirnar hjá stjórni í Pretoria at haida fast um löggildi hjá nugalandi stýrisskipan, har áhugamálið hjá namibiska folkinum verða avgjört av suður-afrikanskum fylgisnevnum.

16 ára guerilla

Tá ið Suðrafrika noktar fyrri at veita Namibia sjálvstöðu, gongur hetta langt aftur í tíðini. Upprunaliga var ókið nevnt Suðurvesturfrika og var týskt hjáland. Aftaná fyrsta heimsbardaga varð latið Suðrafrika uppi hendi at umsita landið sum óki undir folkasam-bandinum, ið tá var, og tá

ið ST varð stovnst í 1945, noktaði Suðrafrika at sieppa landinum. Í 1966 gjørdi ST av at taka yvir-ræðið hjá Suðrafrika frá hesum landi, og ST tók í folkarættarligum sniði beinleiðis ábyrgd fyrri Namibiu.

Ókið er størri enn Danmark, Noreg og Svørík tilsamans, og íbúgvartalið varð í 1978 av ST-Namibia eftirlitsmanninum metið til 1,5 miljonir fólk. Umleið 1/8 av folkinum er hvítur.

Namibia — sum framvegis er hersett av Suðrafrika og verður stjórnar eftir apartheid-prinsippinum — hevur ríka undirgrund (gimsteinar, kopar, blyggj og sink), ið Suðrafrika ger sær dakt við saman við transtjóðarligum feløgum, ið troyta

undirgrundina. Ein trið-ingur av afrikaranum er arbeiðsleysur ella hevur óv-litið arbeiði, og fátækra-domur, sjúka og hungur valdar flest allastaðni.

Stríðið millum afrikanska fólkið og teir hvítu suðrafrikanarar tók seg upp 16 ár herfyri, og endin gjørdist beinleiðis krigg. Guerilla-bardagararnir krevja alsamt fleiri mannalív. Hóast at Suðrafrika hermaislaga eigur størsta valdið, verður stöðu SWAPOs bæði tjóðskaparliga og alheimsliga styrkt í hesum arum. Við orðum Peter Muesh-hanges á aðalfundinum seinasta heyst eru SWAPO-menn ikki í iva um, at Namibia fer at gerast frítt «annaðhvørt við talu vagnana ella veljaranna».